

Kristina Kallas
haridus- ja teadusminister
Haridus- ja Teadusministeerium

19.02.2024 nr 1-7/54

**Kohalike omavalitsuste vaade
haridusleppe läbirääkimiste esimesel kohtumisel**

Eesti Linnade ja Valdade Liidule ning kõigile linnadele ja valdadele, kelle pidada on valdav osa üldhariduskoole, on praegu kõige olulisem saada vastus pöördumisele, mis saadeti 5. veebruaril Eesti Linnade ja Valdade Liidu poolt Haridus-ja Teadusministeeriumile. Ootame selget vastust küsimusele, millal tagab riik õpetaja töötasu alammäära kasvuks kohalike omavalitsuste eelarvetesse raha? Nii selle raha, mis on juba otsustatud ja selle, mida õpetajatele on alammäära kasvuks lubatud, aga valitsuse poolt veel otsustamata. Me ei nõustu ministeeriumi poolt välja öeldud selgitustega, et raha jõuab omavalitsusteni õigeaegselt. Õpetajad ootavad omavalitsustelt ja koolijuhtidelt töötasu kasvu tagasiulatuvalt 1. jaanuarist, kuid millal tegelikkuses see raha omavalitsusteni jõuab, on jätkuvalt teadmata.

Haridus- ja Teadusministeerium on oma vastuskirjas Eesti Linnade ja Valdade Liidule seoses tänase kohtumisega öelnud, et kollektiivlepingu sõnastamine on edaspidine tegevus ning et kokkulepete projektide alusel saab võtta seisukoha volituse ulatuses. Omavalitsuste seisukoht on, et kollektiivlepingu või sellega seonduvate täiendavate lepete sõlmimine on omavalitsustele võimalus, mitte kohustus. Kokkulepete sõlmimine on võimalik vaid juhul, kui kohalike omavalitsuste juhtide, valitsuste ja volikogude liikmetele on selge arusaam, milleks küsitakse ja milleks antakse volitusi.

Oleme tutvunud eelmisel teisipäeval ministeeriumi poolt saadetud ja tänase kohtumise aluseks olevate materjalidega. Kuna tänase kohtumise formaat ei võimalda sisulisi arutelusid, siis palume oma küsimustele ministeeriumi poolt enne järgmist kohtumist kirjalikult vastata.

1. Mille alusel on valitud haridusleppe läbirääkimistele osalejate ring? Mida osalejatega läbi räägitakse ja milliste otsuste/kokkulepete jaoks kohalikelt omavalitsustelt volitusi küsitakse? Omavalitsused ootavad ministeeriumilt konkreetset volikogu eelnõu projekti koos selgitava materjali ja mõjuanalüüsidega, mida volikogusse viia, et arutada, kas volitusi anda või mitte.
2. Ministeeriumi saadetud taustamaterjalis on kavandatud, et järgmisel kohtumisel saavad sõna õpetajate ametiühingu(d), haridusjuhtimise ja õpetajakoolituse eriala ekspert ning tehakse kokkuvõtte koolijuhtide küsitlusest töö- ja palgakorralduse süsteemi rakendamise kohta. Miks ei saa siin sõna koolipidaja, kellel on olnud oluline vastutus töö- ja

palgakorralduse kujundamisel oma koolides? Miks ei soovita tutvuda koolipidaja vaatega? Teeme ettepaneku täiendada teise kohtumise esinejate ringi ja anda sõna ka omavalitsustele, kes saavad anda ülevaate muudatuste rakendamise kogemustest, sh ka probleemkohtadest õpetaja töö- ja palgakorraldamise kaasajastamisel. Kümnekond aastat võib tunduda meile tagasi vaadates pikk aeg. Ette heita, et muuta on suudetud selle aja jooksul vähe, on lühinägelik. Oluline on terviksüsteemi mõistmine ja analüüs, poliitikamuudatuse ettevalmistamisest rakendamiseni. Tuletame meelde, et selle aja jooksul on omavalitsused ja koolid pidanud ellu rakendama väga erinevaid hariduspoliitika muudatusi, näiteks nüüdisaegse õpikäsitus, kaasav haridus, avalike teenuste sh haridusvõrgu korrastamine, eestikeelsele õppele üleminek. Sellesse perioodi on jäänud ka mitu olulist kriisi, näiteks Covid-kriis, Ukraina sõda ja ukraina lastele õppe korraldamine, energiakriis. Toimunud on omavalitsuste haldusreform. Valitsuse ja ministeeriumide poolt ootame terviksüsteemi mõistmist ja analüüsi, kuidas keskvalitsus saaks sisulise koostööga omavalitsusi poliitikamuudatuse ettevalmistamisest kuni rakendamiseni, senisest paremini toetada.

3. Miks ei kajastata ministeeriumi poolt saadetud materjalis koolivõrgu teemasid, kuigi kolmanda kohtumise teemaks on märgitud koolivõrk? Kas arutelu all on vaid üldhariduskoolide võrk või lähtutakse haridusvaldkonna arengukavas kirjas olevast, laiemast õppeasutuste võrgu korrastamisest? Kas teemaks on omavalitsuste poolt peetav koolivõrk või ka riigi poolt peetav gümnaasiumite võrk?
Väikeste gümnaasiumite sulgemise osas küsime, kus on mõjude hindamine ja tervikplaan? Millal omavalitsused seda näevad? Milline on riigi poolne n-ö motivatsioon omavalitsustele võrku korrastada (näiteks põhikooli taristu kaasajastamiseks keskvalitsuse osaline tugi)? Juhime tähelepanu, et volikogud ei saa ministeeriumi sõnastatud jutupunktide alusel otsuseid teha.
4. Eesti kooli üheks tugevuseks on peetud (näiteks TALIS) koolijuhi ja pidaja autonoomsust. Palume selgitust, kas on analüüsitud tsentraalse palgamudeli rakendamise mõjusid? Kas tsentraalne palgamudel arvestab omavalitsuste eripärasid (koolide suurusi, asustustihedust jne)? Millist mõju avaldab tsentraalse palgamudeli rakendamine kohaliku omavalitsuse ja koolijuhi autonoomsusele, riigieelarvele, organisatsioonikultuuri arengule jne?
5. *Õpetajate ülekoormuse leevendamiseks on Haridus- ja Teadusministeerium algatanud seaduseelnõu, millega võimaldatakse senisest paindlikumalt planeerida auditoorse õppetöö osakaalu ning arenguveestluste läbiviimist vajadusepõhiselt.* Palume faktipõhiselt selgitada, mida tähendab õpetaja ülekoormus ja selle leevendamine? Palume selgitada arenguveestluste vajaduspõhist läbiviimist? Kas ja millal saab vastava seaduse elnõu, seletuskirja ja mõjuanalüüsiga tutvuda?
6. Ministeeriumi poolt saadetud materjalist saab lugeda, et *täna näeme olukorda, kus õpetaja ametikohtade kavandamine koolis ei vasta õpetaja tegelikele tööülesannetele.* Palume selgitada, kes näeb ja millistele andmetele tuginetakse? Palume edastada omavalitsustele seda fakti kinnitavad tõendus põhised andmed. Millised on õpetajate tegelikud tööülesanded, millele õpetajate ametikohtade kavandamine ei vasta? Kes on jätnud oma ülesanded täitmata, kas koolijuht või koolipidaja? Millised on õpetaja töö- ja palgakorralduse kaasajastamise praktikad riigikoolides, mida ministeerium on suutnud võimeka pidajana ellu rakendada?

7. Juhime tähelepanu, et hariduslike erivajadustega õpilaste arv on pidevalt kasvanud, vajaliku kvalifikatsiooni ja üldhariduskooli õpetajaga samaväärselt väärtustatud tugispetsialiste aga napib ning kogu vastutus tugiteenuste rakendamisel on koolipidajate õlul. Millised on Haridus- ja Teadusministeeriumi kui kaasava hariduse poliitikakujundaja konkreetsed sammud, et kohalikke omavalitsusi kaasava hariduse rakendamisel sisuliselt toetada?
8. Ministeeriumi poolt saadetud materjalis räägitakse õpetaja palga alammäära ühetaolisuse probleemist, aga kordagi ei räägita, mis on õpetaja tegelik palk. Haridus- ja Teadusministeeriumil on vastavad andmed ju haridussilm.ee omavalitsuste lõikes olemas.

Kohalike omavalitsuste seisukoht:

1. Palume selgitada, millist probleemi me lahendame ja milline on kohalike omavalitsuste roll haridusleppe läbirääkimistel? Juhime tähelepanu, et raha jagab riik ja valitsus on koalitsioonileppes kokku leppinud eesmärgi tõsta nelja aastaga õpetajate palk 120 protsendile keskmisest palgast. Kuid õpetajate palgakasvuks laiutab riigieelarve strateegias aastatel 2024-2027 ümmargune null. Ootame, et uues riigieelarve strateegias tagatakse riigi poolt õpetaja palgakasvuks finantsgarantii ning seda saab tagada ka praegusele seadusandlusele tuginedes, ilma uusi leppeid sõlmimata. Kui soov on tõsta õpetajate töötasu alammäära, siis see on riigi otsustada.
2. Teeme ettepaneku alustada haridusvaldkonna kriisi lahendamist kõigepealt õpetajatele ning omavalitsustele antud lubaduste täitmisest. Kiiret lahendamist vajab olukord, kus 1. jaanuarist 2024 kehtib õpetajate palga alammäär 1803 eurot, aga õpetajate töötüli lõppedes lepitati kokku uus õpetaja töötasu alammäär 1820 eurot. Mis samme on selleks tehtud, et õpetajad saaksid kätte kokku lepitud palgatõusu ja millal jõuavad õpetajate palga alammäära maksmiseks puudu olevad vahendid (ainuüksi õpetajate palgaraha 9,3 miljonit eurot) omavalitsuste eelarvetesse?
3. Miks on vaja sõlmida hariduslepet, kui 11. novembril 2021 on valitsus kinnitanud Haridusvaldkonna arengukava aastani 2035? Arengukava fookuses on nii õpetajate järelkasvu tagamine kui ka haridusvõrgu korrastamine - kõik need teemad, mille osas soovitakse nüüd eraldiseisvat hariduslepet sõlmida.
4. 5. veebruaril 2015. aastal on Eesti Haridustöötajate Liit, Eesti Õpetajate Liit, Eesti Koolijuhtide Ühendus ja Haridus- ja Teadusministeerium sõlminud Heade kavatsuste kokkuleppe, et väärtustada õpetaja ametit, aidata kaasa õpetajaameti kaasajastamisele ning hea töö- ja palgakorraldamise kujundamisele. Kas on tehtud analüüs selle kohta, kas ja kuidas on antud kokkulepe ellu rakendunud ning kuidas kokkuleppe allkirjastajad on võtnud rakendamisel vastutuse?
5. Mis on ministeeriumi juhitud muudatuste eesmärk: kas haridusvaldkonda tsentraliseerida, rohkem reeglistikke kehtestada ja sellega kohalike omavalitsuste ning koolijuhtide autonoomsust vähendada? Kas kolmandal kohtumisel, kus teemaks on koolivõrk, hakkab riik ette kirjutama, millisel arvul üldhariduskoole peab ühes või teises omavalitsuses olema? Näiteks maakoolide toetusmeetme kehtestamisel ei arvestatud omavalitsuste arvamusi ja ettepanekuid ning toetusmeetme rahalised vahendid ei jõua seetõttu tegelike vajajateni.

6. Läbirääkimiste aluseks peab olema vastastikune lugupidamine ja usaldus. Täna ei ole omavalitsusteni juba kokku lepitud kohustuste täitmiseks vajalikud rahalised vahendid jõudnud, koolivõrgu korrastamisest saavad nii omavalitsused kui koolipidajad teada ajakirjanduse vahendusel ning avalikes sõnavõttudes on haridusminister jt valitsuse liikmed kahtluse alla seadnud, et hariduse tarvis eraldatud riigieelarveline raha ei jõua omavalitsuste tegevuse tõttu koolideni ja õpetajateni. See ei vasta tõele. Palume haridusministril ja Vabariigi Valitsusel kõigepealt rahalised kohustused kohalike omavalitsuste ja õpetajate ees täita ning alustada hariduskriisi lahendamist vajalike mõjude hindamisega, osapoolte ettepanekute ärakuulamisega ning seejärel seadusloome väljatöötamise ja korrastamisega. Näilike lepete sõlmimisega ei lahenda haridusvaldkonna kriisi. Tegelikke olusid teadvustades ja arvestades saab suurendada omavalitsuste ja riigi sisulist koostööd.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Veikko Luhalaid

tegevdirektor

Eesti Linnade ja Valdade Liit

Lisa: Heade kavatsuste kokkulepe 05.02.2015

Koopia: Eesti Eraüldhariduskoolide Ühendus

Eesti Kristlike Erakoolide Liit

Eesti Vabade Waldorfkoolide ja -lasteadeade Ühendus

Eesti Haridustöötajate Liit

Eesti Koolijuhtide Ühendus

Eesti Ametiühingute Keskliit

Kohalikud omavalitsused